

Meidän vai heidän tiede(lehti)?

Anja Heikkinen

Tässä teemanumerossa luodetaan aikuiskasvatustieteen ja -tutkimuksen tilaa ja tulevaisuutta ensisijaisesti Aikuiskasvatus-lehden 25-vuotistaipaleen kautta. Suomalaiset aikuiskasvatuksen tutkijat ja tutkimuksesta kiinnostuneet järjestäytyivät jo lähes 70 vuotta sitten ja tohtoritasoista koulutusta on annettu 60 vuotta. Yliopistojen ohella Kansanvalistusseura on ollut keskeinen aikuiskasvatustieteen ja tutkimuksen tunnetuksi tekijä. Vuodesta 1981 alkoi Aikuiskasvatuksen Tutkimusseuraksi uudelleen nimetty yhdistys (<http://www.protsv.fi/ats>) Kansanvalistusseuran kanssa julkaista pohjoismaissa ainetlaatuista Aikuiskasvatus-tiedelehteä. Tiedelehden ideana on yleensä toimia tieteenalan ja tutkijoiden keskustelun ja julkisuuden foorumina. Aikuiskasvatuksen toimittajat ovat kuitenkin aina joutuneet pohtimaan lehden linjaa ja tasapainoilemaan sen sisältöön kohdistuvien intressien kesken.

Teemanumero tuo esiin niin aikuiskasvatuksen kuin sen tutkimuksenkin kentän haasteita ja ristiriitoja. Ketkä ja miksi ovat esimerkiksi käyttäneet Aikuiskasvatus-lehteä julkaisufoorumina eri aikoina? Aikuiskasvatustiede kehkeytyi historiallisesti yhteiskuntatieteiden helmoissa, kansallisvaltioyhteiskuntaan osallistamisen hengessä. Laajetessaan ja ainakin näennäisesti vahvistuessaan se asettui osaksi kasvatustieteiden tiedekuntia ja laitoksia. Yleisen kasvatustieteen suhde opettajankoulutukseen tai muuhun ”soveltavaan kasvatustieteeseen” – kuten ammatillisesti valmistavien yksiköiden opillista perustaa paradoksaalisesti kutsutaan – on ollut pulmallinen kaiken aikaa. Aikuiskasvatustieteen profiili on enenevästi muotoutunut tämän opillisen ja tiedepoliittisen dilemman ehdoilla. Kun toisaalta tiedettä ja tutkimusta entistä välittömämmin säätää niiden ”yhteiskunnallinen relevanssi”, tulee moninaisista professionalisaatioprojekteista keskeisiä myös aikuiskasvatustieteen määrittymiselle. Ehkä prosessi on osaltaan luettavissa myös Aikuiskasvatus-lehtien vuosikerroissa, viime aikoina muun muassa ohjaus- ja korkea-koulupedagogista asiantuntemusta perustelevissa kirjoituksissa.

Hyvältä haisevien keskiluokkaisten naisten on arveltu vallanneen perinteisen, omaehtoisen aikuiskasvatuksen harrastukseksi, ja muutenkin naiset ovat aktiivisia niin aikuiskasvatuksen tuottajina kuin kuluttajina. Miten he näkyvät tieteen ja tutkimuksen kentällä? Yleisemmin: milloin tutkijat alkavat ottaa aikuiskasvatuksen sukupuolittavat käytännöt vakavasti? Aikuiskasvatuksen maailma on poliittisten ja taloudellisten pyrkimysten ja kamppailujen läpäisemää. Niinpä monet tutkijat ja kentän toimijat toivovat, että Aikuiskasvatus-lehti tekisi niitä näkyviksi kriittisen tieteellisen keskustelun avulla. Valitettavasti savua ei synny ilman tulta. Vaikka Suomessa on tieteellisemmin koulutut aikuiskasvattajat kuin koskaan, jatko-opiskelijoita on ainakin määrällisesti yllin kyllin ja tutkijankoulutusta edellyttäviä virkojakin

kohtuullisesti, kriittinen ja kyseenalaistava aikuiskasvatustutkimus pysyy marginaalisena. Suomalaiset ovat myös sisäistäneet kansainvälistymisen vaatimuksen niin tehokkaasti, että uraa luovat ja kokeneemmat tutkijat keskittävät ponnistuksensa englanninkielisissä tiedelehdissä julkaisemiseen. Onneksi lehdelle tarjotaan silloin tällöin yleistä ajanhenkeä taitavasti puhuttavia kirjoituksia, joissa tutkijoiden ja käytännön toimijoiden ideologisia sitoumuksia paljastetaan. Niillä ei kuitenkaan kuittaudu aikuiskasvatuksen tutkijoiden kohdettaan ja tieteenalaansa koskevan kriittisyyden puute.

Suomalaisia luonnehditaan heidän etnisen lokeronsa ulkopuolella usein konsensushakuisiksi. Aikuiskasvatustieteessä toteamus tuntuu harhaiselta. Ei riitä, että aikuiskasvatuksen eri kentillä toimijat kamppailevat loppuun palamisen ja demoralisaation hinnalla julkishallinnon kvasimarkkinarahoituksesta, jolla instituutiot ja työntekijät voivat oikeuttaa toimintansa ja turvata toimeentulonsa. Yliopistojen professorien olettaisi olevan avainasemassa alan tutkimuksen ja tieteellisen koulutuksen kehityksen linjaamisessa ja mahdollistamisessa. Meitä on tieteen ja tutkimuksen kentällä kuitenkin moneksi. Professorien toimenkuvaa ja toimintavapautta muotoilevat yliopistojen ja laitosten sisäiset politiikat, joihin vaikuttavat koko henkilöstön ja eri koulukuntien keskinäiset liittoutumat. Tieteellisiä pyrkimyksiä säätelevät ulkoisten rahoittajien intressit, tietyltä käytännön tai politiikan kentältä tuleva tuki ja arvostus – enenevästi myös mediajulkisuuden määrä ja laatu. Kun kansallisen neuvonpidon ja yhteisten projektien aika näyttää olevan auttamattomasti ohi ja meisyyttä tuottavia yhteisiä viholliskuvia ja selviytymisprojekteja on vaikea rakentaa, ei kai aikuiskasvatuksen käytännöissä sen enempää kuin tutkimuksessakaan liene syytä haikailla ”suomalaisen aikuiskasvatustieteen” tai ”suomalaisen tiedelehden” perään?

Tulevat tutkijat ja tiedelehden toimittajat joutuvat pohtimaan aikuiskasvatusta monikerroksisena ilmiönä, jossa suomalaisuuden paikkaa on kysyttävä niin sen ala- kuin yläpuolelta. Millaista tiedelehteä, kenelle ja miksi on syytä ja kannattaa tehdä Suomessa? Kaikista eroista huolimatta aikuiskasvatuksen käytännön ja tutkimuksen toimijoita yhdistänee halu osallistua niiden tulevaan tekemiseen. Ellei muu, niin tämän edellyttämä nykyisyyden kehityshistorian avaaminen ja purkaminen perustelee suomalaisen yhteistyön jatkamista.

ANJA HEIKKINEN